

TRI NOVÉ DRUHY V LICHENOFLÓRE SLOVENSKEJ A ČESKEJ REPUBLIKY: *ACROCORDIA CAVATA* (SR), *HYPOCENOMYCE CARADOCENSIS* (SR, ČR) A *HYPOCENOMYCE LEUCOCOCCA* (SR)

Eva Lisická

Abstract. Three lichen species are reported as new to Slovakia (Carpathicum occid.) and the Czech Republic (Sudeticum): *Acrocordia cavata* (SR), *Hypocenomyce caradocensis* (SR, CR) and *H. leucococca* (SR).

Acrocordia cavata (Ach.) R. C. Harris in Vězda

In Vězda, Lich. sel. exs., Fasc. L, no. 1229 (p.2), 1974.

Bazionym: *Verrucaria cavata* Ach., Synops. Meth. Lich. p. 91, 1814.

Stielka kôrovitá, belavá, bez kôry. Peritéciá do 0,6 mm v priemere, involukrelum pologuľovité. Askospóry dvojbunkové, so zaokrúhlenými koncami, 11-13 x 6,3 um, uniseriátne.

Od podobnej *A. gemmata* sa líši menšími peritéciami a menšími výtrusmi.

Rástla na kôre starého klena. Zdá sa, že má podobné ekologické nároky ako *A. gemmata* (cf. Türk & Wittmann 1986: 48). Vyskytuje sa vzácné v Európe a Sev. Amerike (Purvis et al. 1992: 64).

Slovakia. Montes Veľká Fatra (7079/b): Gaderská dolina, ad cort. *Aceris pseudoplatani*, 700 m, 4.5.1978 ! (= leg. E. Lisická) (BRA).

Hypocenomyce caradocensis (Leighton ex Nyl.) P. James & G. Schneider

In Hawksworth et al., Lichenologist 12: 107, 1980.

Bazionym: *Lecidea caradocensis* Leighton ex Nyl., Acta Soc. Linn. Bordeaux 21: 383, 1857.

Stielka šupinovitá, šupiny ca 1-1,5 mm veľké, nepravidelne vystúpavé alebo bulátne, s vrúbkovaným okrajom, nesorediózne. Vrchná strana matná, sivozelená (na zatielených stanovištiach) až tmavohnedá. Apotécia zriedkavé, 0,5 (-0,8) mm v priemere, čierne, ploché, nezainovatené, okraje mierne flexuózne. Askospóry oválne až vretenovité, jedno- až štvorbunkové, 3 x 10-12 m. Dobre vyvinuté pyknídiá zriedkavé, ca 0,1 mm v priemere. Konfídiá oválne, 3-4,7 x 1,2 m. Údaje o chemických reakciách stielky sa odlišujú. Napr.: C-, K-, KC-, P- (Timdal 1984: 96); C- alebo slabo červenkasto, K- (Poelt & Vězda 1981: 168). Ja som zaznamenala: C+ slabo červenkasto, K+/- žltkasto, P-. Obsahuje neznámu látku, ktorá spôsobuje belavú fluorescenciu stržňa pri UV svetle (Timdal l. c.: 96).

Väčšinou bol zbieraný na borke a dreve ihličnanov, jedenkrát na pri buka, v nadmorskej výške 550-1390 m. Je odolný voči vzdušnému znečisteniu (občas rastie spolu s *Lecanora conizaeoides* a *Scoliciosporum chlorococcum*, často s *Hypocenomyce scalaris*).

Druh sa zrejme vždy prehliadal (alebo zamieňal s *H. scalaris*), preto ani jeho rozšírenie dobre nepoznáme. Pôvodne bol známy len zo severozápadnej, atlanticko-subatlantickej Európy, odkiaľ sa rozšíril do vnútrozemia (Diederich 1989: 112). Mimo Európy sa zatiaľ nezaznamenal (Timdal l. c.: 97).

Pravdepodobne najstarší herbárový doklad je z r. 1951 od J. Nádvořníka z Jizerských hôr - snáď dokumentuje šírenie sa druhu zo severozápadu (je možné, že v herbároch sú aj ďalšie doklady pod menom *H. scalaris*).

Bohemia. Montes Jizerské hory: Ptačí kruhy, Závorová cesta, 700 m, 29.7.1951 leg. J. Nádvořník (c. fr.) (ut *Toninia caradocensis*, BRA).

Slovakia. Montes Veľká Fatra: in decl. inter pag. Blatnica et Mošovce (7079/d), ad cort. *Pini sylvestris*, 550 m, 3.8.1992 ! (BRA). - Ibid. (6981), inter m. Chabzdová et Tlstá hora, ad lignum *Piceae abietis*, 1200 m, 3.9.1992 ! (BRA). - Ibid. (6981), m. Tlstá hora, ad lignum faeniliorum, 1100 m, 3.9.1992 !, conf. J. Poelt (BRA). -

Ibid. (7180/a), ad viam turist. inter montem Kráľova studňa et Smrekov, ad lignum *Piceae abietis*, 1300 m, 6.8.1992 ! (c. fr., BRA). - Ibid. (7180/a), ad viam turist. inter m. Smrekov et Haľamova kopa, ad lignum *Piceae abietis*, 1260 m, 9.8.1992 ! (c. fr., BRA). - Ibid. (6981), Smrekovica, ad cort. et ad lignum *Piceae abietis*, 1390 m, 2.9.1992 !, conf. J. Poelt (BRA). - Ibid. (7179/b), Rakytovská dolina, in trunco putrido *Fagi sylvaticae*, 760 m, 9.8.1992 ! (BRA). - Montes Vysoké Tatry: Tichá dolina, ad lignum *Piceae abietis*, 1000 m, 6.6.1988 leg. J. Horákov et A. Vězda (herb. Vězda). - Montes Slovenské Rudohorie (7483): Veporské vrchy, Detvianska Huta, Vrch Dobroč, ad solitud. "U Judov", ad lignum, 810 m, 30.6.1990 !, conf. J. Poelt (BRA).

Hypocenomyce leucococca R. Santesson

In Moberg, Lich. sel. exs. Upsaliensis, Fasc. 1, no. 6 (Thunbergia 2:3), 1986. (Izotyp: BRA)

Stielka belavá až sivobiela, po niekoľkých rokoch v herbári ružovosivá, tvorená viac alebo menej roztrúsenými areolami. Areoly okrúhle alebo podlhovasté, mierne efigurátne, ca 0,5 (-1) mm v priemere, ploché až konvexné. Sorály marginálne, +/- perovitě, alebo pokrývajúce celú areolu. Apotécia a pyknidia neznáme. Reakcie: C+ červeno, K+ žltó, P+ žltó. Obsahuje kyselinu alektorovú (Santesson in Moberg 1986: 3).

Zaznamenal sa väčšinou na *Sorbus aucuparia*, vzácně na *Picea abies*, v nadmorskej výške 1100-1450 m.

Je rozšírený v Švédsku, Nórsku, Fínsku, našiel sa aj v Kanade, Rakúsku (Santesson in Moberg l. c.) a na Britských ostrovoch (Purvis et al. 1993: 26). Pravdepodobne sa prehliada (najmä v čerstvom stave), prípadne zamieňa s mladými stielkami *Parmeliopsis ambigua* a *P. hyperopta*. Nápadný je až v herbári ružovosivou farbou. Často rástie spolu s *Cetraria chlorophylla*, *Parmeliopsis ambigua* a *Cetraria pinastri*.

Slovensko. Montes Poľana (7382): inter m. Predná Poľana et Zadná Poľana, 1400 m, ad cort. *Sorbi* cf. *aucupariae* (*Vaccinio myrtilli-Piceetum*), 19.9.1979 ! (BRA). - Montes Západné Tatry: in monte Suchý hrádok (6885/c), ad cort. *Sorbi aucupariae*, 1450 m, 8.1963 leg. A. Vězda (cum *Buellia zahlbruckneri*, BRA). - Ibid. (6785/d), in valle Tichá dolina, ad cort. *Sorbi aucupariae*, 1100 m, 11.7.1974 ! (BRA). - Montes Vysoké Tatry (6787/c): in valle rivi Kolový potok, ad cort. *Piceae*, 1100 m, 9.7.1937 leg. V. Horák (cum "*Usnea capillaris* ?", det. J. Nádvořník, BRA).

Moja srdečná vďaka patrí pánom Prof. Dr. J. Poeltovi a RNDr. Ing. A. Vězdovi, CSc., za všestrannú ochotnú pomoc.

Literatúra

- Diederich P. (1989): Les lichens epiphytiques et leurs champignons lichénicoles (macrolichens exceptes) du Luxembourg. - Trav. Sci. Mus. Nat. Hist. Natur. Luxembourg 14: 1-268.
- Hawksworth D.L., James P.W. & Coppins B.J. (1980): Checklist of British lichen-forming, lichenicolous and allied fungi. - Lichenologist 12: 1-15.
- Moberg R. (1986): Lichenes selecti exsiccati Upsaliensis, Fasc. 1 (nos. 1-25). - Thunbergia 2: 1-10.
- Poelt J. & Vězda A. (1981): Bestimmungsschlüssel europäischer Flechten. Ergänzungsheft II. - 390 p., J. Cramer, Vaduz.
- Purvis O.W. et al. (1992): The lichen flora of Great Britain and Ireland. - 710 p., Nat. Hist. Mus. Publ., London.
- Purvis O.W., Coppins B.J. & James P.W. (1993): Checklist of lichens of Great Britain and Ireland. - Bull. Brit. Lich. Soc. 72 (Suppl.): 1-75.

- Timdal E. (1984): The genus *Hypocenomyce* (Lecanorales, Lecideaceae), with special emphasis on the Norwegian and Swedish species. - Nord. J. Bot. 4: 83-108.
- Türk R. & Wittmann H. (1986): Flechten im Bundesland Salzburg (Österreich) und im Berchtesgadener Land (Bayern, Deutschland) - die bisher beobachteten Arten und deren Verbreitung. - Sauteria 3: 1-313.
- Vězda A. (1974): Lichenes selecti exsiccati. Fasc. L (nos. 1226-1250). - 8 p., Inst. Bot. Acad. Sci. Čechosl., Průhonice prope Pragam.

ROD *CLADONIA* V ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLICE

Jiří Liška & Ivan Pišút

Abstract. Checklist of *Cladonia* species in the Czech and Slovak Republics with notes on distribution and synopsis of chemical reactions are presented. Characters of main groups (subgen. and sect.) are summarized in a key.

Klíč k určení skupin

- 1 přizemní šupiny chybějí, podocia kontinuálně rostoucí a naspodu odumírající 2
- přizemní šupiny vyvinuté 3
- 2 kůra podocíí není vyvinutá (povrch pod lupou pavučinovitý), podocia stromkovitě větvená A (podrod *Cladina*)
- kůra na povrchu podocíí vyvinutá, hladká nebo políčkovitě rozsedlá B (sekce *Unciales*)
- 3 apothecia a pyknidy červené barvy (v mládí někdy bledě hnědé, ve stáří černají, ale přesto reakce s K je patrná), K+ purpurově až téměř do černá C1 (sekce *Cocciferae* s.str.)
- apothecia a pyknidy hnědé (nejčastěji tmavohnědé, řidčeji světlehnědé nebo voskově žluté), K- 4
- 4 barva apothecií voskově žlutá nebo bledě hnědá C2 (podsekce *Ochroleucae*)
- barva apothecií čokoládově hnědá 5
- 5 podocia zřídka vyvinutá a přizemní šupiny dominantní, střední až velké (0,5-4 cm dlouhé), KC+ žluté (kys. usnová) nebo modro- až olivově zelené, C+ smaragdově zelené (strepsilin) F2 (sekce *Cladonia* podsekce *Foliosae*)
- podocia často vyvinutá a dominují, přizemní šupiny drobné nebo střední (0,1-0,5 cm); převládají-li přizemní šupiny nebo jsou velké, v tom případě však reakce jiné než skupina F2 6
- 6 podocia většinou větvená s úžlabím otevřeným nebo s pohárky proděravělými (typu nálevka) 7 (sekce *Perviae*)
- větvená podocia s úžlabím uzavřeným, pohárky uzavřené (typu číše) 8
- 7 podocia bez pohárků, značně větvená (převážně dichotomicky), úžlabí větvi ne vždy otevřená, povrch podocíí nikdy není bohatě sorediální D1 (sekce *Perviae* skup. *Furcatae*)
- podocia s pohárky nebo bez pohárků, nepřilíš bohatě větvená, otevřená úžlabí většinou zřetelná D2 (sekce *Perviae* skup. *Squamosae*)
- 8 podocia většinou nivysoká (nejčastěji do 1-2 cm), tlustostěnná s malou dutinou, povrch podocíí často sestávající jakoby ze spletených lan E (sekce *Helopodium* = *Podostelides*)
- podocia tenkostěnná, dutina v poměru k síle stěny velká, podocia s pohárky nebo špičatě ukončená F1 (sekce *Cladonia* = *Thallostelides*)